

שיחות אל יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת ויצא

גליון 40

הודעת המכון

הננו עומדים בס"ד לקראת סיום שנה ראשונה להוצאת 'שיחות אליעזר'. השיחות מתפרסמות כל שבוע בשער בת רבים, בדפוס, באימייל וברשימות תפוצה שונות. ורבים אומרים מי יראנו אור שנמשיך להעלות הדברים בגליון מדי שבת בשבתו, שיהיה לנו לעינים ולמשיב נפש. אנו מקפידים מאד לשמור בדקדוק על תוכן הדברים ורוחם כפי שנאמרו מפי רבינו רה"י זצ"ל, ועם זאת פנים חדשות באו לכאן. אנו משקיעים הרבה בעבודות כתיבה והעתקה, הגהה ועריכה האורכות שעות רבות ועולות הון רב. כל הרוצה להיות שותף למפעל הגדול הזה - לדובב שפתי רבינו ולזכות את הרבים, אשר לזכות גדולה תיחשב לו - נא ליצור קשר עמנו בדוא"ל.

להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע

נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

הכנעת היצר ע"י תורה ותפילה ותיקון תפילת ערבית[°]

ניצוח היצר בשקיעות בתורה ובתפילה

המדרש (בר"ר סח ב) פותח הפרשה בתיאור יעקב אבינו הגולה ונידח מבית אביו אל ארץ נכריה, ואין בידו פרוטה לפרוטה, וז"ל 'רבי שמואל בר נחמן פתח 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים', אשא עיני אל ההורים, למלפני ולמעבדני (— מלמדי ועושי'. דורש 'ההרים' מלשון מורים המדריכים אותו בעבודת ה'). 'מאין יבוא עזרי', אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה, מה כתיב ביה, 'ויקח העבד עשרה גמלים וגו'', ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד. רבי חנינא אמר, גדוד (— גזור, חסר כל) שלחו, רבי יהושע בן לוי אמר, שילח עמו (נכסים) אלא שעמד עֶשׂו ונטלה ממנו. חזר ואמר מה אנא מובד סברי מן בריי (— וכי אאבד בטחוני מבוראי) חס ושלום, לית אנא מובד סברי מן בריי, אלא 'עזרי מעם ה' וכו' עיי"ש. והנה יש לדקדק אם יעקב אבינו מצטער על זה שהוא יוצא וגולה בעוני למה מפנה את צערו כלפי רבותיו-מלמדיו, הלא שילוח מוהר וסבלונות לפלה מוטל על אבי החתן ואמו, לא אל 'מאלפני'.

והנה לבאר ענין זה יש להקדים דברי הגמ' (קידושין ל:): בענין יצר הרע, 'ת"ר קשה יצר הרע, שאפילו יוצרו קראו רע, שנאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו וכו'. הקב"ה אמר להם לישראל, בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו וכו' ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו וכו'. ואמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו

[°] שמועס יום ה' ויצא תשנ"ט.

בכל יום ומבקש המיתו וכו' ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו וכו'. תנא דבי ר' ישמעאל, בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ וכו' עיי"ש. חזינן מהכא כמה דברים. חדא, שגם אם היצר מסית את האדם בשליחתו של מקום מ"מ קוראו יוצרו רע (ועי' סוכה נב. עוד שמות שנקראו לו). ודבר זה צ"ב, הלא אם הוא מלאך שממלא שליחתו בשלמות מאי רע אית ביה, ולמה יישחט לעת"ל הלא לכך נוצר. עוד יש להבחין בגמרא בשתי דרכים שונות להכניע היצה"ר, האחת היא 'משכהו לביהמ"ד' כי 'בראתי לו תורה תבלין', אבל משמע בגמ' שבעצם גם ביהמ"ד אין בכוחו להכניע את היצר, ד'אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו' כלל, גם עם העצות והסגולות של התורה. וא"כ יש להבין, כיון שעכ"פ צריך לרחמי שמים להינצל מהיצר הרע, מה מועילה העצה של לימוד התורה.

מבאר רבי צדוק (פרשתן אות ב) שאכן תפקידו של היצה"ר הוא להיות 'עזר כנגדו' של האדם, להסיתו להמרות רצון קונו ולנסותו אם יוכל להתגבר עליו, ולכן כשבא היצר ומנסה להפיל את האדם ברשתו בפיתויו אין הוא רע ככהאי גוונא, אלא מלאך הוא שעושה עבודתו נאמנה, וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, נתן ה' לבניו 'תורה תבלין' שע"י שיתדבק בה האדם יוכל להתגבר על יצרו ולמשול עליו. וכמובן שאין הכוונה ללמוד קצת 'מיט די פיס ארויף', אלא 'משכהו לביהמ"ד' הכוונה ללמוד באופן שהתורה באמת תעזן אותך, להשקיע כל המוח והלב להבין ולהשכיל 'מדארף ליגן אין לערנען, זיך מוטשען אין א תוספות, קאכן אין א סוגיא', ורק ע"י שהאדם מונח כל כולו בתורה בקדושה וטהרה, נשמר מהיצר ותחבולותיו. ודבר זה רואים בחוש, לדאבוננו ישנם בחורים שלא חנן אותם ה' בכשרונות כ"כ טובים ואין להם הבנה וגעשמאק בלימוד, עד שלצערנו יש ביניהם כאלה שאינם נשארים בישיבה, ואף שכשעוזבים הישיבה הם ממש יראים ושלמים, מ"מ כשפוגשים אותם תקופה אחרי שהם נמצאים ברחוב, כואב הלב מאד לראות כמה מהר מתדרדרים אם אין נאחזים באותו 'תורה תבלין', כי רק מי שבאמת יש לו קנין בתורה, ושייכות עם התורה יכול להינצל מהיצר.

במה דברים אמורים, בפיתויי היצר הרגילים. אמנם יש והיצר 'מחמיר' בפיתויו ובמזימותיו ומתגבר על האדם יותר ממה שנצטווה, כגון שמטעהו בדעתו לומר

על עבירה שהיא מצוה, או עכ"פ עם 'לומדות' שעתה רצון ה' הוא לעשות דבר פלוני אפילו כשזה לא כ"כ 'גלאט', ושאר טענות והבלי שוא, וכך מפיל היצר גם אנשים תמימים שאין רוצים למרוד. והאמת היא שנראה לומר שהשליטה הזאת של היצר אינה אלא כענין שכתוב (ירמיהו ב יט) 'תיסרך רעתך', כלומר זה תוצאה ממה שהאדם כבר לכלך עצמו בעוונות ונכנע תחת שלטונו של הרע, וכך ע"י עבירה גוררת עבירה נקשרו בו חטאיו ככלב (עי' סוטה ג:), וכבר ניתן ליצר שליטה על עצמו לעשות בו כטוב בעיניו. אבל מ"מ מצד שליחותו של היצר אין לו רשות אלא לפתות את האדם, ולא לשקר לו ולהטעותו, ולכן קוראו יוצרו רע כי הוא מועל בשליחותו. וכידוע מאמר הבעש"ט על הגמ' 'שוחט משום מאי מחייב משום צובע' שטעם הדבר ששוחט דעלמא – היצר – נתחייב מיתה ויישחט לעת"ל, הוא משום שהוא צובע את העבירות להיראות כמצוות, וה' לא צוה לו להחטיא את בני ישראל בתחבולות ושקרים כאלה. עכ"פ כיון שהיצר עושה דברים הללו שלא על דעת קונו, אין זה נכלל באותה שמירה טבעית שנטע הקב"ה בלימוד התורה שישמור את האדם מחטא, ולכן נגד ה'רע' של היצר, אין האדם יכול להישמר ע"י 'תורה תבלין' אלא צריך לפתוח סידור ולשפוך שיחו לפני קונו, בשמונה-עשרה ובכל הזדמנות, להתחנן לפניו 'רבש"ע, רצוני לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה', אכן חטאתי והבאתי עלי חטאה גדולה, אבל עתה היצר אינו מניחני לשלום, ואתה יודע את לבבי כמה אני רוצה להיות טוב לפניך ואיני רוצה להמרות פיך, אנא ה' הושיעא נא, תן בי כח, תן בי גבורה, תן בי טהרה שאוכל להישמר ממנו. על תפילה כזאת אומרת הגמ' 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו', ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו.

עתה יובן המדרש כפתור ופרח. יעקב אבינו כשנגזר עליו גלות מאביו ואמו הנביאים הקדושים ומארץ ישראל הטהורה, ללכת חרנה, 'חרון אף של עולם', בביתו הטמא של לבן הרשע הרמאי, אינו מתלונן מפני צמידים ונזמים שאין בידו, ואף לא מצטער שאלפיז לקח ממנו מה שהיה לו כבר. יעקב אבינו הבין שהוא צריך לברוח מעשו הרשע, ובפרט אחרי שאמר על עצמו 'אנכי עשו בכורך', היה לו חשש שמא נתדבק בידו מעט מאותה קליפה, לכן הטמין את עצמו בבית מדרשו של שם ועבר, לקיים בעצמו 'בני אם פגע בך מגוול זה

משכהו לביהמ"ד, וחשב יעקב אבינו שע"י כח התורה יינצל מקליפת עשו הרשע, וגם תהיה לו התורה לשמירה נגד לבן הארמי. אך כשראה שגם אחרי שיצא מאהלו של עבר עדיין היה לאליפז שליטה עליו, הרגיש בעצמו שזה סימן שלא נשמר מהיצר מכל וכל [ואף בדרכו חזרה לא"י, עי' חולין צא. ששרו של עשו כת"ח נדמה לו], לכן הרים עיניו למעלה בתפילה ותחנונים. והיינו כוונת המדרש 'אשא עיני אל ההרים – למלפני ולמעבדני', שרבותי שלמדוני תורה עתה בבית עבר, עדיין לא שמרו אותי לגמרי מקליפת עשו, שהרי אליעזר הלך מלא ואני ריקם כי שלט בי אליפז, וא"כ 'מאין יבוא עזרי'. חזר ואמר 'מה אנא מוביד סברי מן בריי ח"ו' האם אייאש עצמי ואפול למרה שחורה ועצבות על כך שליצר יש עדיין כח ושליטה עלי, חלילה, אדרבה 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ', אני פונה לה' בתפילה ועי"כ אנצל. 'לולא הקב"ה עוזרו אינו יכול לה'.

*

ויש לפרש ש'עושה שמים וארץ' הכוונה היא לאנשי שמים ואנשי הארץ, דהיינו שגם האדם, שהוא שייך יותר לארציות ושפלות ונכנע תחת ממשלת היצר והקליפה, עכ"ז יש בכח התפילה שהשי"ת מקים מעפר דל ומאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים, שלא רק יעקב אבינו שממילא היה שמים'דיג ואין אנו משיגים את מה היה נקרא אצלו יצר, יכול להתפלל שה' יצילנו מיד עשו, אלא גם אנו אנשים קטנים ושפלים צריכים לזכור שה' הוא גם 'עושה הארץ' ולכן 'אל ימוט רגליך', אל תתיאש ואל יפול לבך.

והיינו נמי מה שאמרו חז"ל (ברכות כו:): שתפילתו זאת שיעקב אבינו התפלל בבורחו מפני עשו אחיו היתה תפילת ערבית, ויובן ע"פ מש"כ 'להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות' שלפעמים יש תפילה שיוצאת מהלב בזמן 'בוקר', ואז מודה האדם לה' על 'חסדך', אבל יש גם 'להגיד... אמונתך בלילות' היינו בזמן שהחושך יכסה ארץ, ואני נרדף מיצרי ומעשו ומלבן וגולה למקום טמא, ומרגיש שאני נמצא ממש תחת שליטת הרשע והקליפה, במצב שהוא תיקן יעקב אבינו אותה תפילה ואותה תחינה של ערבית, שגם אנו נוכל לפנות לה' מתוך החושך וההסתר ומתוך מלחמת היצר, עד שיתקיים בנו 'ה' לא יעזבנו בידו'.

והנה על הכתוב 'ויפגע במקום' דרשו חז"ל (ברכות שם) 'אין פגיעה אלא תפילה', ובשפ"א (ליקוטים) מביא בשם החידושי הרי"ם שפגיעה היינו דבר פתאומי, בלי הכנה וקביעה מקודם, שאם אדם קובע עם חברו שייפגשו בעוד כמה שעות במקום פלוני נאמר שנפגשו, אבל אם ילך בשוק לתומו ויראה את חברו שלא ראה זה כמה שנים, לא נאמר שנפגשו כי בלתי נועדו, אלא נאמר שהוא פגע בחברו בשוק. ובאמת תפילה כתיקונה צריכה להיות כדרך חסידים הראשונים 'שהיו שוהים שעה אחת ומתפללים כדי שיכוונו את לבם למקום', אמנם יש ולב האדם סתום ומרגיש 'אויסגעלאשען אינגאנצען', עד שאינו יכול להוציא תיבות התפילה מהפה בכלל, ק"ו שאין לו מוחין דגדלות לשהות שעה אחת קודם התפילה, אומר החידושי הרי"ם שלמענו תיקן יעקב אבינו תפילת ערבית, מתוך החושך וההסתר והגלות, תפילה של 'ויפגע במקום', שהאדם נפגש עם רבש"ע בלי הכנה ובלי כוונה, אבל מ"מ התקין יעקב אבינו שביל ודרך שגם במצב הזה יהיה בכח האדם לפתוח סידור ולהתפלל לקונו.

לכן צריכים אנו לאחוז בזה וגם מזה לא להניח ידינו. הדבר הראשון הוא להטמין עצמך בבית מדרשו של שם ועבר, 'משכהו לביהמ"ד', להכניס את כל כולו לתורה בהתמדה, וכך 'אין אתם נמסרים בידו', אבל על קדושת התורה לחוד א"א לסמוך, אלא צריכים גם להתפלל ולשפוך שיח לפני ה' מפני יצרים אחרים שאולי אנו הבאנו על עצמנו, והם מטעים אותנו דבר יום ביומו, ועל זה יש 'תפילת ערבית', מתוך החושך וההסתר, כדכתיב 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ'.

וירידה תחילת עלייה

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו (כח, יב). הנה לפעמים מתבונן האדם ועושה חשבון הנפש ולבו מר עליו, הלימוד שלי אינו עם החשק והגעשמאק כמו שהיה פעם, והתפילה שלי כבר מדאי הרבה זמן בחי' 'ויפגע', ובכלל עבודת ה' שלי אינה בסדר. ועוד יותר כואב הלב כשהוא מסתכל לעבר ספסל השני ורואה את חברו יושב ולומד עם כזו חיות, ופלוני התפילה שלו עם נעימות והתלהבות, ואלמוני נראה שיצר

הרע שכח ממנו וכו'. מחשבות אלו יכולים לשבור רוחו של אדם מאד [גם אם מה שחושב על חבריו בדרך כלל אינו נכון כלל, ואין אתה יודע מה בחור אחר עובר, ומ"מ נופלים מחשבות יאוש הללו בלב כאו"א לפעמים].

אומר ה'דגל' בשם זקנו הקדוש זי"ע, 'ויחלם והנה סלם מצב ארצה', צריך האדם לדעת שגם אם הוא 'מוצב ארצה', שמושלך לארץ בירידה גדולה לפי שעה, אבל אותה ירידה היא סולם שראשו מגיע השמימה, אם לא תתיאש אלא תעבוד את ה' גם מתוך הירידה, בתוך החושך והנפילה, תראה שזה עצמו יהיה סולם שירים אותך למעלות ומדרגות גבוהות הרבה יותר ממה שהיית מקודם, 'וראשו מגיע השמימה'. ואם תתבונן תבחין שגם 'מלאכי אלהים' היינו צדיקים וקדושי עליון 'עולים ויורדים בו', גם הם יש להם עליות וירידות כפי ערכם, והם 'עולים' ע"י ש'יורדים בו', ע"כ תוכן דבריו הקדושים.

לכאורה הפשט בזה הוא, שכשאדם עובר תקופה קשה של ירידה בעבודתו, אז לבו נשבר בקרבו ועושה חשבון נפשו, לשפר מעשיו ולתקן דרכיו, ואם באמת עושה כן, נמצא שמה שיביא את האדם להיטיב את דרכיו ולקבל על עצמו קבלות טובות היה הירידה שגרם למחשבות תשובה הללו, ולולי שהיה לו לב נשבר מן הסתם לא היה מגיע לזה. נמצא שאכן 'ראשו מגיע השמימה' דייקא מכח 'סולם מוצב ארצה'. ולכן חלילה לאדם שיפול למרה שחורה ויאוש כשמרגיש שיש לו ירידה, אדרבה, תחזקנה ידיך ביתר שאת וביתר עוז בתשובה ומעשים טובים, כי הירידה הזאת אינו להפיל אותך חלילה, אלא להרים אותך השמימה גבוה מעל גבוה.

וכע"ז איתא במדרש (בר"ר סח יב) 'מעלים ומורידים בו, אפזים בו קפזים בו שונטים בו' — (לשונות של ריקוד ושמחה), ולפי ה'דגל' יובן ענין שמחתם של המלאכים, כי הם מבינים שאע"פ שיעקב אבינו נמצא בגלות והולך לבית לבן, אבל כל זה הוא לצורך עליה גדולה ונוראה להקים י"ב שבטים וכו', ולכן אף בשעת עומק הירידה והחשכות כבר מרגישים המלאכים את ה'עולים בו' ורוקדים משמחה. וכן אמר חידושי הרי"ם, שאם האדם היה יודע כמה חביבה ויקרה עבודתו בשמים לא היה מפסיק לרגע, אלא מפני שהאדם מזולזל בחשיבות עבודתו וחושב מה כבר שוה התורה שלי, מה כבר ערך התפילה שלי, לכן הוא מייאש את עצמו. אולם צריך להתבונן שגם כשיעקב אבינו היה לפי

מדרגתו בבחי' 'ויפגע', בבחי' 'מוצב ארצה', עכ"ז המלאכים רקדו בתפילת ערבית שלו, קפצו בו ופזזו בו מגודל השמחה של העבודה מתוך החושך. ולכן צריך כל אחד להבין שגם אם הוא נמצא במצב של 'מוצב ארצה', גם אם הוא בחינת 'ויפגע', חושך ולילה וגלות ועשו ובית לבן, מ"מ 'מלאכי אלהים עולים ויורדים בו', הם רוקדים ושמחים עם כל עבודה שלך, קטנה או גדולה, וכשתחזק תזכה על ידי זה גופא ל'וראשו מגיע השמימה'.

זהירות ונקיות בממוץ וביחס לחבר

וילך וישב לבן למקמו. ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים (לב, א-ב). הנה ידועים דברי הגמרא (מגילה יג:) 'ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא. וכי אחי אביה הוא, והלא בן אחות אביה הוא. אלא אמר לה מינסבא לי, אמרה ליה אין, מיהו אבא רמאה הוא, ולא יכלת ליה. אמר לה אחיו אנא ברמאות. אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא, אמר לה אין, עם נבר תתבר ועם עקש תתפול'. וכן היה באמת, שגם כשלבן ניסה לרמות את יעקב 'עשרת מונים' מצא יעקב תחבולות ועצות איך להינצל ממנו ולהוציא בלעו מפיו, ואכן נתעשר יעקב מאד אצל לבן¹. אומר רבי משה לייב סאסובער דבר נורא, 'וילך וישב לבן למקמו, ויעקב הלך לדרכו', היינו שכל מדת הרמאות היה נוגדת למדתו של יעקב אבינו, 'אתן אמת ליעקב', לכן ברגע שנפרד מלבן, 'וישב לבן למקומו', מיד 'ויעקב הלך לדרכו', שהתדבק שוב במדת האמת והיושר.

¹ והנה בענין 'אחיו אני ברמאות' איתא דבר נפלא בחות יאיר (קלו). הוא מספר שהיה מושל אחד מופלג בחכמה, והיה משתעשע עם גיסו של החו"י, שהיה גאון גדול. פעם שאלו המושל, איך זה שיש יהודים יראים ושלמים שנכשלים בעון נתינת שוחד, הלא דבר זה אסור מצד היושר ומצד השכל וגם איסורו החמור מפורש בתורה. וענה גיסו שאכן זה עון פלילי, אבל במקרה הזה יש לו התנצלות למה עשו זאת היהודים, והוא מפני שטעם איסור לקיחת שוחד הוא 'כי השוחד יעור עיני חכמים', היינו שמקרב דעת השופט לאותו בעל דין שנתן לו שוחד, וזה מסלף המשפט הישר. אולם בנידון דידן, כשמגיע יהודי וגוי לידן אצל השופט, כבר יש קירוב דעת בין הגוי לשופט, והמשפט מקולקל מלכתחילה לטובת הגוי, ורק ע"י שיהודי נותן קצת שוחד אולי יש תקוה, כולי האי ואולי, ליישר קצת ראיית השופט שיוכל לדין דין אמת בלי נגיעות לשום צד, ואולי ייתכן משפט צדק.

הנכם עדיין בחורים ואין לכם כ"כ עסק בממונות, אבל איתא בבעל הטורים 'סלם' בגימטריא ממון. והפשט בזה הוא שממון יכול להרים את האדם גבוה בצדקה וגמ"ח, אבל גם יכול להשפיל את האדם עמוק מאד, אם אינו נזהר בממון אחרים, 'עולים ויורדים בו'. צריכים לדעת ולשנן ולזכור היטב 'א איד איז נישט קיין גנב, א איד איז נישט קיין פאפער, א ווארט איז א ווארט', אסור לקחת דבר שאינו שייך לך, ואסור לגעת במה שאינו שייך לך, גם מיהודים, וכן גם 'גזל גוי אסור מן התורה'. ודברים הללו אין כח ביד כל אדם להחליט בעצמו כפי הרגשותיו מהו היושר והצדק, יש שו"ע חו"מ, יש דיינים ודין תורה, ומי שיש לו שאלה ילך ושאל ואל יחליט בעצמו חלילה. אכן אין אתה מחויב להיות קרבן של רמאי אחר, אבל באופן כללי ויעקב הלך לדרכו'. וגם אם עתה זה עדיין אינו כ"כ נוגע, אבל אם תבינו ענין זה עכשיו אולי יעזור לכם לעמוד בשעת ניסיון.

*

התנחומא פותח פרשתנו בזה"ל, 'למדנו רבינו ההורג את הנפש בשגגה להיכן היה גולה. כך שנו רבותינו ההורג נפש בשגגה גולה לערי מקלט, לשלש הערים שבעבר הירדן ושלש שבארץ כנען. ויעקב אבינו גלה לחרן בורח בנפשו ונתיירא שלא יהרוג אותו הרשע עשו אחיו וכו', עיי"ש. ויש להבין מה ענין זה לכאן, הלא יעקב לא הרג את הנפש. וראיתי בספה"ק שיעקב הבחין שאחרי שלקח הברכות מעשו נשבר עשו מאד, ככתוב 'כשמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדלה ומרה עד מאד', חשש בעצמו במעין 'הורג את הנפש', ולכן קיבל על עצמו גלות. עד שנתגלה אליו ה', וכהמשך דברי המדרש 'מכיון שראהו הקב"ה בצרה גדולה נגלה עליו בחלום', להודיע שעשה כשורה בשומעו לדברי אמו הנביאה ולכן אין לו לחשוש.

ויש לנו לשאת ק"ו בנפשנו, אם יעקב אבינו שלא כיוון לצער את עשו, ועשה דבריו ע"פ עצת אמו, והיה כל עתידו וייעודו של כלל ישראל תלוי ועומד על ברכות הללו, מ"מ קיבל ע"ע עונש, כי ציער את אחיו בעקיפין, ק"ו כשבחור מכוון לצער את חברו, לביישו או להקניטו, הרי זה ממש שופך דמים, וכידוע מענין 'כי באפם הרגו איש' שיכולים לשחוט אדם אפילו בלי שום דיבור, רק 'מיט א קרים מיט די נאז', וצריכים להיזהר בזה מאד.

וכיון שזה אביזרייהו דשפיכות דמים, יש לחשוש גם משב ואל תעשה משום 'לא תעמוד על דם רעך'. אם אתה רואה בחור נעלב מחברו צריכים לגעור ברוצח הזה ולהשתיקו, ואסור לשבת בחיבוק ידיים. וכן אם אתה רואה בחור שנראה עליו שהוא צריך חיזוק וחיות ו'א גוט ווארט' 'לא תוכל להתעלם', וזה נחשב כאילו אתה רואה אחד טובע בנהר ואתה יושב מנגד ואינו מצילו שדמו מידך יבוקש, וכן הדבר הזה. וכל אחד כאן מן הסתם כבר הרגיש על בשרו בזיונות וגידופים, ומצד שני כבר היה לו פעם ששאל קושיא טובה בשיעור וחברו חיזקו ואמר לו שזה באמת קושיא נפלאה, הלא אתה יודע כמה חיזוק ועידוד קבלת מזה וכמה בושות וצער ועגמ'נ קבלת מזה, לכן 'מאן דעלך סני לחברך לא תעביד', וזהו כל התורה כולה על רגל אחת.

*

לכן יש לנו לזכור להיזהר בכבוד חברינו ובממונם, לקיים בעצמנו ויעקב הלך לדרכו' למידת האמת והתמימות, ויחזור לתלמודו, להיות 'יושב אהלים' בשלמות. וכך כשנטמין את עצמנו באהלי שם ועבר ונמשוך לשם גם את ה'מנוול' שבתוכנו, נזכה ש'אין אתם נמסרים בידו'. אבל נזכור גם שבלי סייעתא דשמיא לא נוכל לעשות מאומה, וק'ו שלא נוכל לכבוש את יצרנו, 'אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו'. לכן בד בבד עם התחזקות בתורה יש לכל אחד לשאת עיניו למרום, בין אם זה תפילת שחרית אצלו, ואפילו תפילת ערבית של 'ויפגע', מתוך החושך וההסתר, וכך יימלא לבו בטחון בה', כדברי אבינו 'חס ושלום לית אנא מובד סברי מן בריי, אלא 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ'".